

Stockholm, 31 juli 2009

Remissyttrande om Stödutredningen (Fö 2009:A)

Från
Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen
Box 2088
103 12 Stockholm

Genom

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Anna Ek". The signature is written in a cursive, flowing style.

Anna Ek
Ordförande
Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen

Inledning

Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen behandlar i detta remissvar de delar av Stödutredningens förslag som berör inrättandet av en ny myndighet för exportstöd av krigsmateriel. Föreningen vill ändå lämna följande allmänna kommentarer om några av de övriga förslagen.

Svenska Freds arbetar för en radikal svensk och global nedrustning och för att resurser som idag förlösas på militär upprustning omfördelas till insatser som kan förebygga väpnade konflikter. Därför är Svenska Freds principiellt positiv till en besparing av försvarsanslaget med 3 miljarder. Svenska Freds ser fram emot att regeringen använder dessa besparingar till konkreta insatser som kan förebygga väpnade konflikter, till exempel till att motverka global uppvärmning samt att bekämpa fattigdomen i världen.

Svenska Freds anser emellertid att delar av de verksamheter som läggs ned (men långt ifrån allt), i synnerhet delar av Försvarshögskolan och FOI är verksamheter som på ett konstruktivt sätt har bidragit till en säkrare värld och skulle därför föredra en annan besparing i första hand än den föreslagna. Till exempel kan åtskilliga miljarder sparas genom att Gripen-projektet skrotas.

En ny myndighet för exportstöd och försäljning av övertalig materiel

Stödutredningen föreslår att exportstödet fortsättningsvis ska utgöra ett statligt anslagsfinansierat åtagande samt att en särskild myndighet med ansvar för exportstöd av krigsmateriel ska inrättas senast den 1 juli 2010.

Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen avvisar Stödutredningens förslag om att inrätta en anslagsfinansierad särskild myndighet för exportstöd av krigsmateriel. Skälen till detta är som följer.

Politiska skäl

Statsmakterna i Sverige har de senaste åren allt mer aktivt prioriterat att stödja försvarsindustrin i sina exportansträngningar. Detta har till exempel fått till följd att ambassadörer fått som huvuduppgift att försöka sälja Gripen, att regeringsföreträdare aktivt marknadsfört svensk krigsmateriel utomlands, att Gripen-försäljning integrerats i svenska kultursatsningar utomlands och att svensk personal från försvarsmakten vid ett flertal tillfällen aktivt assisterat i provskjutningar av haubitsar i Indien.

Förutom att detta är en mycket tydlig signal om att Sverige stödjer och vill öka vapenproduktionen i allmänhet och särskilt vill gynna de egna vapenproducenterna så innebär det att man stjälar resurser från – och motverkar – svensk internationell fredsfrämjande verksamhet och aktiviteter som främjar en fredlig utveckling. Detta är naturligtvis mycket oroväckande.

Stödutredningens förslag om att inrätta en särskild myndighet för exportstöd kommer att leda till att svenskt exportstöd ökar och intensifieras. Detta är enligt Svenska Freds ett steg i fel riktning.

Stödutredningen anser att en ny exportstödsmyndighet skulle kunna "driva försvarsexportrelaterade frågor" till exempel inom EU och andra multilaterala fora. Uttalandet från utredningen visar klart och tydligt vad det är man vill åstadkomma – en statligt institutionaliserad lobbyorganisation för svensk försvarsindustri. Att etablera en myndighet som *driver på* för ökad vapenexport som sådan är ett radikalt steg ifrån en lång svensk tradition av restriktiv krigsmaterielexport som dessutom antagligen går på tvärs med existerande regelverk. Noteras kan att det även kommer att gå på tvärs med de frågor om fred och nedrustning som Sverige har en viss tradition av att driva i internationella fora.

Stödutredningen gör en jämförelse av exportstödsverksamheten med ett antal andra länder. Utöver en kort genomgång av situationen i Nederländerna koncentrerar man sig på verksamheterna i Storbritannien och Frankrike. Svenska Freds anser att det hade varit på sin plats med en jämförelse av exportstödsverksamheten i ett bredare urval av länder. Att jämföra sig med några av de, efter USA och Ryssland, största vapenexportörerna i världen är märkligt. Jämförelse hade vunnit på att till exempel inkludera andra nordiska länder och andra EU-länder. Svenska Freds betvivlar att särskilt många andra länder har en större exportstödsapparat, liknande den franska och brittiska. Stödutredningens urval är därför felaktigt eftersom det ger ett intryck av att förhållandena i Sverige är eftersatta på exportstödsområdet. Urvalet ger också en mycket klar signal om vad det är man strävar efter: Sverige ska försöka etablera sig som en av de största vapenexportörerna i världen.

Den svenska vapenexporten har ökat dramatiskt på senare tid. Samtidigt har beställningarna från det svenska försvaret minskat. Sannolikt kommer denna trend att fortgå och förstärkas, det vill säga exporten ökar i takt med att försvarsmaktens beställningar minskar. Detta är oroande och många gånger i strid med det regelverk som stadgar att export inkom för exportmarknaden är förbjuden.

Stödutredningens förslag gällande exportstöd präglas av en oreflekterad positiv syn på en verksamhet som är oerhört strategisk känslig och så pass kontroversiell att den till och med i grunden är förbjuden utan tillstånd enligt Lagen om krigsmateriel. Att man har denna positiva syn är inget man döljer, men det är något som den som tar till sig deras förslag bör vara medveten om. Man skriver till exempel att man på sikt vill "så långt möjligt likställa försvarsmaterielexport med övrigt exportfrämjande". Detta är en okunnig, naiv och fåfång förhoppning. Vare sig man gillar vapenexporten eller inte så är den fullständigt väsensskild från i stort sett all övrig civil export.

Utredningen gör i sitt betänkande en mängd förhastade och ogrundade slutsatser. Analyserna grundar sig dessutom helt och hållet på ett näringspolitiskt perspektiv. Säkerhetspolitiska, och inte minst utrikespolitiska, skäl för och konsekvenser av exportstödet är fullständigt utelämnade. Analysen är så pass avskalad till ekonomiska termer att den därmed blir osann, vilket den inledande meningen i utredningens överväganden illustrerar:

Svensk försvarsmaterielexport [Notera användandet av, det icke etablerade, kritiserade och mäktiga politiserade, begreppet *försvarsmaterielexport*, till förmån för det sedan länge använda begreppet *krigsmaterielexport*. Vår anmärkning.] syftar för det första till en kostnadseffektiv materielförsörjning och är därmed kopplat till en egen försvarsförmåga samt kostnadsdelning med andra kunder och kostnadsäckning för investeringar genom royalties.

Utredningen har intervjuat företrädare för försvarsindustrin genom direktören för SOFF. Att Stödutredningen tagit starkt intryck av rekommendationer från försvarsindustrin är inte bara uppenbart utan också en rejäl underdrift.

Svenska Freds vill i detta sammanhang påpeka den påfallande bristen på kvinnlig representation i utredningens arbete. Utredningen är beställd av en man (Försvarsministern), utförd av en man (Ola Hedin, huvudsekreterare) som i sin tur endast har intervjuat män (samtliga 19 intervjuade är män).

Ekonomiska skäl

Det förefaller för Svenska Freds anmärkningsvärt om en kostnadsmedveten regering ställer sig positiv till detta förslag. Att ställa sig bakom svensk industri och dess exportansträngningar är en sak. Att institutionalisera en utgift (myndigheten) till stöd för en, av marknadsmässiga skäl, hårt pressad bransch (försvarsindustrin) vars eventuella vinster inte tillfaller Sverige (skattebetalarna) tycks vara en märklig nationalekonomi.

Det skulle inte förvåna om kostnaderna för exportstödet efter ett tag visar sig stiga i höjden, mer än vad som ursprungligen planerats. Svenska Freds delar utredningens åsikt att exportstödet kommer att bli "effektivare" genom inrättandet av en myndighet. I detta ligger emellertid inte minskade kostnader, tvärtom. Svenska Freds bedömning är att denna "effektivisering" på sikt kommer att leda till väsentligt högre kostnader genom att myndigheten aktivt, per definition, kommer att verka för ett förnyat, förbättrat och förmerat exportstöd.

Svenska Freds anser att det är angeläget att man kan spåra samtliga insatser (kostnader) av exportstödskaraktär som belastar det offentliga. Det är viktigt att skattebetalarna får fullständig information om de av våra gemensamma inkomster som används till stöd för vapenexport. Svenska Freds förmodar att detta skulle bli lättare genom inrättandet av en särskild exportstödsmyndighet. Svenska Freds tror dock inte att skattebetalarna är beredda att betala extra för att få reda på vart deras resurser läggs, vilket rimligen blir fallet om en exportstödsmyndighet inrättas. Svenska Freds föreslår istället att, i den mån regeringen vill behålla exportstödet, så ska det göras enkelt spårbart i statsbudgeten.

Stödutredningens förslag om att bilda en särskild myndighet för exportstöd av krigsmateriel välkomnas naturligtvis av försvarsindustrin. Denna kraftfulla statliga satsning på exportstöd från svensk sida som förslaget skulle innebära är givetvis en skänk från ovan för en hårt pressad – för att inte säga hotad – bransch. Utredningen anser exempelvis, och föga förvånande, att en "grundläggande förutsättning" för att inrätta en myndighet är att man får "tillräckliga egna resurser för uppgiften". För industrins del är det självklart positivt att staten tar över en del av deras utgifter så att de egna vinsterna därmed kan öka.

Industrin gläds säkert också över att staten, som Svenska Freds tolkar det, skulle ta över de kostnader som industrin idag har för det så kallade MoU-kontoret i Washington (Det är oklart om staten ska ta över industrins kostnader för MoU-kontoret eller ej. Jämf. s. 198, 200 resp. 249).

Svenska Freds avvisar Stödutredningens åsikt att exportstödet ska vara en verksamhet som "belastar det offentliga". Precis som Förvarsberedningen (DS 2008:48) poängterar bör försvarsområdet inte bära kostnaderna för exportstöd. Svenska Freds vill här tillägga att det är orimligt att skattemedel *överhuvudtaget* ska användas för att bedriva exportstöd av krigsmateriel. Självfallet bör denna verksamhet bekostas av de aktuella företagen själva.

Det är orimligt att svenska staten står för kostnaderna för exportstödet då en betydande del av denna verksamhet kan komma att bidra till vinster för utlandsägda, i Sverige verksamma, försvarsindustrier.

Men Stödutredningen vill gå ännu längre. Utredningen anser till och med att ett statligt finansierat exportstöd även ska gälla för produkter som inte kan komma att användas av det svenska försvaret. Den barrocka slutsatsen är alltså att svenska skattebetalare, genom försvarsanslaget, ska medverka till att öka vinsterna för utländska aktieägare även för produkter som inte är till gagn för det svenska försvaret.

Detta är naturligtvis fullständigt absurt.

Svenska Freds kan därmed konstatera att Stödutredningens förslag om att bilda en exportstödsmyndighet är inte bara en politiskt kontroversiell – för att inte säga katastrofal – affär, den är utan tvekan också en ekonomisk förlustaffär.

Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen förkastar därför Stödutredningens förslag om att inrätta en särskild myndighet för exportstöd av krigsmateriel.